

PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK ÖĞRENCİLERİNİN BOYUNEĞİCİ DAVRANIŞ VE DEPRESYON DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

*Yard.Doç.Dr. Semai TUZCUOĞLU**

Uzm.Psk. Bülent KORKMAZ

ÖZET

Bu araştırma, boyuneğici davranış ile depresyon arasındaki ilişkiyi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Öğrencileri örnekleminde, bazı sosyo-demografik değişkenlerle birlikte incelemeyi amaçlamıştır. Örneklemi, 303 kız ve 227 erkek olmak üzere toplam 530 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Verilerin elde edilmesinde, Beck Depresyon Envanteri (BDE), Boyuneğici Davranışlar Ölçeği (BEDÖ) ve araştırmacının hazırladığı Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Verilerin istatistiksel analizi, bağımsız grup t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve Pearson çarpım moment korelasyon katsayısı teknikleri kullanılarak yapılmıştır.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre; boyuneğici davranış ile depresyon arasında sağlam, anlamlı ($r=.58$; $p<.01$) ve pozitif yönde bir ilişki vardır. Depresyon kategorik düzeylerine göre, boyuneğici davranış puanları anlamlı derecede farklılaşmaktadır. Boyuneğici davranış kategorik düzeylerine göre de depresyon puanları anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Erkeklerin depresyon düzeyleri kızlardan yüksektir. Erkeklerin boyuneğici davranış düzeyleri de kızlardan yüksektir. Öğrenim gördükleri okula göre depresyon düzeyleri anlamlı biçimde farklılaşırken boyuneğici davranış düzeyleri anlamlı bir farklılık göstermemektedir. I. sınıf öğrencilerinin depresyon düzeyleri, IV. sınıflardan daha yüksektir. I. sınıfların boyuneğici davranış düzeyleri de IV. sınıflardan yüksektir. Deneklerin annelerinin eğitim düzeyleri düştükçe depresyon düzeyleri yükselmektedir. Annelerinin eğitim düzeyi düştükçe boyuneğici davranış düzeyleri de yükselmektedir. Babalarının eğitim düzeyi, deneklerin depresyonları ve boyuneğici davranışları için anlamlı bir değişken değildir. Ailelerinin ekonomik düzeyi düştükçe, depresyon düzeyleri yükselmektedir. Aynı şekilde ailenin ekonomik düzeyi düştükçe boyuneğici davranış düzeyleri de yükselmektedir. Ailesinden ayrı kalan deneklerin depresyon düzeyleri, ailesiyle birlikte kalanlara göre daha yüksektir. Ailelerinden ayrı ya da birlikte kalmalarına göre, boyuneğici davranış düzeyleri anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Anahtar Sözcükler : Boyuneğicilik, Boyuneğici davranış, Depresyon, Üniversite gençliği, Boyuneğici Davranışlar Ölçeği.

* Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi.

**INVESTIGATING THE LEVELS OF SUBMISSIVE BEHAVIOR
AND DEPRESSION AMONG PSYCHOLOGICAL COUNSELING
AND GUIDANCE UNIVERSITY STUDENTS**

SUMMARY

This study investigated whether the relations between the level of depression and the level of submissive behavior among college students of Psychological Counseling and Guidance and the differences among the students were examined by the levels of depression and submissive behavior according to socio-demographical variables.

The sample of the study included 303 females and 227 males, total 530 college students of Psychological Counseling and Guidance. The data were collected by using the Beck Depression Inventory (BDI), the Submissive Acts Scale (SAS) and a questionnaire prepared by the researcher. The data were statistical analyzed by t test, one-tail variance analysis (ANOVA) and Pearson product moment correlation techniques.

The findings of the study were; there are significant and positive ($r=.58, p<.01$) relations between submissive behavior and depression. The depression level of male students has been found to be higher than females. The submissive behavior level of male students has been found to be higher than females. The depression level of first grades has been found to be higher than fourth grades. The submissive behavior level of first grades has been found to be higher than fourth grades. The level of depression of the students with the mother's of low education has been found to be higher than the students with the mother's of high education. The level of submissive behavior of the students with the mother's of low education has been found to be higher than the students with the mother's of high education. Their fathers' level of education is not a significantly variable for their levels of depression and submissive behavior. The level of depression of the students who perceived their family as economically low level has been found to be higher than the students with a perception of their family economically high level. The level of submissive behavior of the students who perceived their family as economically low level has been found to be higher than the students with a perception of their family economically high level. The depression level of students who stay with their family has been found to be lower than the students without a family. The submissive behavior level of students is not relating the significant difference of whether they were with their family or not.

Key Words : Submissiveness, submissive behavior, depression, university youth, submissive acts scale.

Gelişmiş bir ülkede kalkınmanın en önemli belirleyicisi yetişmiş insan gücüdür. Bu insan gücünün yetiştirilmesi de büyük oranda üniversitelerce sağlanmaktadır. Üniversitelerde

öğrenim gören gençlerin psiko-sosyal özelliklerinin iyi bilinmesi, sorunlarının incelenmesi, sorun kaynaklarının anlaşılması, bu sorunlarla ilişkili etkenlerin saptanması ve elde edilen bilgilere bağlı olarak öğrencilerin uyumlarını artırıcı yaklaşımlar geliştirilmesine gereksinim vardır.

Üniversiteli gençler, 18-22 yaş arasındaki çağ nüfusun % 10'unu ve Türkiye nüfusunun binde altısı gibi sayıca az ama ülkenin yetişmiş insan kaynağı bakımından önemli bir bölümdür. Ülkenin geleceği ve sürekliliği için bu gençlerin çok iyi yetiştirilmesi ve sorunlarına eğilimesi önem taşımaktadır (Özgüven, 1992, ss. 5-11).

Genç, kendisine uygun değerler bulma ve yaşam felsefesini oluşturma çabası içindedir. Bu süreçte kendisi veya toplumla ilgili değişme veya değiştirme gereksinimi duyar ve en yoğun psikolojik sorunlar bu değişmelerin gerçekleşmesi sırasında yaşanır (Geçtan, 1997, s. 87). Erikson'a göre genç kendi kimliğini tanımlayabilmeyi amaçlar ve bu amacına ulaşamaması onda "kimlik bunalımı"na (identity crisis) yol açar. Bu bunalım kendini, kararsızlık, yalnızlık korkusu, boşluk ve anlamsızlık düşünceleri, algısal bozulmalar ve kişilerarası ilişki sorunları ile gösterir (Ziyalar, 1985, s. 46). Ailesel ve sosyal faktörler gencin kimlik gelişimine etki etmektedirler ve bu konudaki araştırmasında Kamptner (1988) ailesel ilişkilerinde güven duygusunun varlığının gencin kimlik gelişimini kolaylaştırdığını ve hızlandırdığını, dolaylı olarak da gencin sosyal güvenlik duygusunu ve kişilerarası ilişkilerdeki özgüven düzeyini artırdığını bulmuştur (Kamptner, 1988, ss. 493-514).

Üniversiteli gençlerin psiko-sosyal özelliklerini ve sorunlarını incelemek üzere ülkemizde yapılan araştırmalar, gençlerin ekonomik, eğitimsel, cinsel, okul ve çevreye uyumlu ilgili sorunlar yaşadığı, ders dışı etkinliklere zaman ve olanakların olmaması ulaşım, öğrenimle ilgili yeterli rehberlik olmaması, kendilerine güvenilmemesi ve saygı gösterilmemesi ve aşırı kuralların sıkıcılığı, gibi sorunlar bildirdiklerini göstermektedir (Çağlar, 1990, ss. 45-66; Kocacık, 1988, ss. 25-26). Bazı araştırmalara göre de öğrencilerin psikolojik sorunları şöyledir; Kulaksızoğlu (1989, ss. 9-10) araştırmasında öğrencilerin 1/3'ünün ruh sağlığının iyi durumda olmadığını, Yeşilyaprak (1986, ss. 80-83) öğrencilerin psikolojik yakınmaları arasında ilk sırayı; sıkıntı, karamsarlık, isteksizlik, mutsuzluk alırken ardından korku, topluluk içinde konuşamama, ilişkilerde sorunlar ve psikosomatik yakınmaların geldiğini bildirmektedir. Özgüven (1990, ss. 47-56) öğrencilerin, gerilim, aşırı kaygı, uykusuzluk, duygusal kararsızlık, alınganlık, uyumsuzluk, içine kapanma, olumlu ilişkiler kuramama ve nedeni belirsiz korku gibi psikolojik sorunlar yaşadığını saptamıştır. Güler (1996, ss. 109-119) de öğrencilerin üzüntülü, takınlı, bağımlı, suçluluk duygusu taşıyan özellikler gösterdiğini bulmuştur.

Üniversitelerin Psikoloji ve Psikolojik Danışma ve Rehberlik anabilim dallarında öğrenim gören Psikolojik Danışman'ın, yalnızca Danışmanlıkla ilgili kuramsal-uygulamalı bilgi ve becerileri bu sistematik ve örgün programlarda kazanmış olmasının etkili bir danışmanlık için yeterli olmayacağı (Savran, 1995, s. 251; Kepçeoğlu, 1997, s. 253) savunulmakta ve aynı zamanda; anlayış, kararlılık, objektiflik, içtenlik, dengelilik, sabırlılık, empati kurabilme, kişisel uyum, açık fikirlilik, girişkenlik ve sosyallik gibi kişisel özellik ve niteliklere de sahip olması gerektiği ifade edilmektedir (Kepçeoğlu, 1997, ss. 253-254).

Boyuneğici davranış; başkalarını kırmamaya, incitmeye özen gösteren, herkesi memnun etmeye çalışan, iyiliksever olmaya eğilimli olan, aşırı verici, “hayır” diyemeyen, “evet” demeye eğilimli, hoşlanmadığı durumları ifade etmekte zorlanan, öfkelerini göstermekte zorluk çeken, sürekli onaylanma gereksinimi duyan, düşüncelerini ve haklarını savunamayan vb. davranışlarla gözlenebilen bir kişilik özellikleri kümesidir (Gilbert ve Allan, 1994, s. 295; Öztürk, 1997, s. 231).

Boyuneğici davranış özelliklerinin oluşmasında kalıtımın payı azdır ($r=.18$) ve daha çok çevresel faktörler belirleyicidirler (Cattel, 1989, s. 69).

Boyuneğme teknik bir terim olarak Milgram (1974)'in çalışmaları ile psikolojide popüler hale gelmiştir. Milgram'a göre boyuneğme, bireysel davranışı güçsel kararlılığa bağlayan psikolojik mekanizmadır. İnsanları otoriteye bağlayan eğilimsel bağlılıktır. Günlük yaşama ait vaka öyküleri ve gözlemler gösterir ki; bir çok insan için boyuneğmek belki de yoğun olarak yerleşmiş bir davranış eğilimidir ve etik, anlayış ve ahlaki davranışlar üzerinde aşırı eğitimin sonucu olan bir iç tepidir (Harré ve Lamb, 1983, s. 430; Walters, Cheyne ve Banks, 1972, s. 299).

Boyuneğme davranışını ortaya çıkmasındaki süreçte üç faktör etkilidir. İlki; bireyin boyuneğmesini, diğer bireylerin yapılacak en doğru şey gibi (iletimsel etki) göstermesidir. İkincisi; bireyin diğerleri tarafından reddedilmemek ve onaylanmak amacıyla (normatif etki) boyuneğmesidir. Üçüncüsü; sosyal normların sorgulanmadan (bilinçsiz uyum) kabul edilmesidir (Aronson, Wilson ve Akert, 1997, ss. 299, 308).

Otoriteryen Kişilik Kuramı (Authoritarian Personality Theory) öncülerinden Adorno (1950), otoriter ve acımasız aile tutumunun çocuk ve aile arasında çözülemez çatışmalara neden olduğunu ve bu çatışmayı çözmek amaçlı olarak çocuk bir yetişkin olduğunda otoriteye boyuneğir ve ayrıca bunu yapmayan diğerlerine karşı hoşgörüsüzlük geliştirir diyerek boyuneğici davranışa psikodinamik süreç kaynaklı bir açıklama getirmektedir (Pratto ve diğerleri, 1994, s. 744). Yine bu kurama (APT) dayalı olarak, otoritenin gücüne boyuneğmeye inanan kişilik, iç vicdan geliştirmedeki ya da otoriteye karşı hissedilen duyguların yorumlanmasındaki başarısızlıklar sonucu, tamamı ile duygusal ihtiyaç yönelimli olarak idealize edilmiş ahlaki otoritelere karşı boyuneğmeyi benimseyen özellikler gösterir (Doty, Peterson ve Winter, 1991, s. 633).

Sosyal Başatlık Kuramı (Social Dominance Theory) öncülerinden Price (1988)'a göre, kendilerini bir şekilde diğerlerinden altta (alt statüde) gören ve utandırılmaktan korkan kişiler muhtemelen boyuneğici davranışlar sergilerler ve bazı sosyal durumlarda bastırılmışlık hissederken, kendini diğerleriyle eşit ya da üstün gören kişiler sosyal olarak bastırılmışlık hissetmezler (Gilbert ve Allan, 1994, s. 297).

Birey kendini, kendisi için önemli olan kişilerden daha aşağı durumda (statüde) algıladığında, onlar tarafından onaylanma ve onları memnun etme gereksinimi artmaktadır. Bireyin bu başkalarını memnun etme gereksinimi ve onaylanmama korkusu, insan olarak başarısız olma, saygınlığını yitirme, zayıf görülme gibi duygu ve davranışların depresyonla ilişkisi, onun bu kişilere bağlılığı veya onlara yakın olma gereksiniminden çok, onu

boyuneğici davranışlara yönelten yetersizlik korkuları ile açıklanabilir (Gilbert ve Allan, 1994, s. 296).

Duygulanım (affective) bozuklukları; heyecanların ifadesinin aşırı uçlarının bir karışımı ve onları kontrol etmede bir yetersizlik olan bozukluklardır ve depresyon bu bozuklukların en yaygın olanıdır (Samuel, 1981, s. 297).

Depresyon; umutsuzluk, durgunluk, çaresizlik, suçluluk duyguları, dürtü ve güdülerde azalma, sosyal beceri ve etkileşimlerde gerileme ve bilişsel bozulmalar gibi başlıca belirtilerle kendini gösteren, psikopatoloji alanında önemli yeri olan bir duygulanım bozukluğudur (Tegin, 1990, s. 51).

Depresif duygu durumu bozukluğu gösteren kişilerde; bilişsel, sosyo-duygusal, temsil edici ve biyolojik sistemlerde farklılaşan düzeylerde sapmalar görülmektedir ve aralarında tutarsız bir organizasyon ya da patolojik yapıların bir organizasyonu (depresotipik organizasyonu) vardır (Cicchetti ve Toth, 1998, ss. 107-108).

Depresyonla ilgili kuramsal yaklaşımlar genel olarak üç ana çatı altında değerlendirilebilir; davranışçı yaklaşım, psikoanalitik yaklaşım ve bilişsel yaklaşım.

Davranışçı yaklaşıma göre depresyonun oluşumu, ilk olarak Seligman (1975) tarafından geliştirilen ve Abramson, Seligman ve Teasdale (1978)'in yeniden formüle ettikleri "öğrenilmiş çaresizlik" modeli ile açıklanabilir. Bu görüş depresyonu, çocukluktan itibaren acılı uyaranlarla karşılaşınca bunlardan kaçınmayı, kurtulmayı bilememe ve çaresiz kalma durumu olarak tanımlamaktadır (Öztürk, 1997, s. 234; Aydın ve Aydın, 1989, ss. 48-49). Bu modele göre "depresif yüklenme biçimi" olarak adlandırılan düşünce biçiminde, depresif kişiler karşılaştıkları başarısızlıkları; içsel, değişmez ve genel, başarılarını ise; dışsal, değişebilir ve özel nedenlerle açıklama eğilimi gösterirler ve bu açıklama biçimi sadece şu anki depresyonla ilgili değil, gelecekte yaşanabilecek depresyonun tahmini ile de doğru ilişki içindedir (Nolen, Seligman ve Girgus, 1986, ss. 435-442). Depresif bireyler olumsuz durumların kaynaklarını belirlemede gerçekçi olamayıp, gerçeküstü düzeyde negatiftirler ve çok daha fazla biçimde kendilerini beceriksiz, yeteneksiz varsaymaktadırlar (Myers, 1987, s. 153).

Psikoanalitik görüş depresyonun bir sevgi nesnesinin yitiminin sonucu olarak görür ve en uç biçimi anneden erken ayrılıktır (Samuel, 1981, s. 297). Klasik psikoanalitik kurama göre depresyonda geç oral, erken anal döneme saplanma olduğu belirtilmektedir. Ayrıca Freud'a göre depresyon, bunu yaşayan kişilerin ilk çocukluk dönemlerinde, özellikle ödipus karmaşasının çözümü öncesinde narsistik yaralanmalar yaşamış olmaları ve yaşamlarının sonraki evrelerinde benzer yaralanmaların oluşmasından kaynaklanır (Alper, 1997, ss. 30-31). Psikoanalitik benlik psikolojisine göre ise (Bibring, 1953) ortada böyle bir altbenlik-benlik-üstbenlik çatışması bulunması gerekmez, depresyon benliğin kendi içindeki bir çatışmadan köklerini alır. Benliğin değerli, sevilen, tanınan olmak; güçlü, üstün, güvenli olmak; iyi ve seven olmak gibi narsistik erekleri vardır. Benliğin bu erekleri gerçekleştirme konusunda gerçek veya imgesel bir güçsüzlük ve çaresizliği depresyona yol açar (Alper, 1997, s. 35; Öztürk, 1997, s. 233).

Depresyona bakış açısından bilişsel kuram önemli bir yer tutar ve bu kuram Kelly, Bandura, Beck gibi araştırmacıların çalışmalarında açıklanmış olan farklı yaklaşımlardan bir kısmını içerir (Pervin, 1996, s. 378). Aaron T. Beck ve arkadaşları tarafından geliştirilen bilişsel görüşe göre –geleneksel psikodinamik kaynaklı duygulanım bozukluğu görüşüne karşın- depresyon temelde (yalnızca) bir duygulanım bozukluğu değil, bilişsel bir bozukluktur, duygulanım bozukluğu buna ikincildir. Depresyona yatkın kişilerde yaşamın ilk dönemlerinden başlayarak yerleşmiş olan kendine, dış dünyaya ve geleceğe ilişkin olumsuz şemalar vardır; bunlar olumsuz yargılara, düşüncelere ve tutumlara neden olur ve bunlardan da duygulanım bozukluğu ortaya çıkar (Aydın, 1990, s. 27; Öztürk, 1997, ss. 233-234; Sperry ve diğerleri, 1994, ss. 107-108; Tegin, 1987, s. 116).

Bu negatif şemalar bir yaşam olayına dek uykuda, kişinin farkındalığının dışında olma eğilimindedir ve bir kez harekete geçtikten sonra, bireyi, olayları karakteristik ve öngörülebilir bir biçimde çarpıtmaya yatkın kılar (Sperry ve diğerleri, 1994, s. 108). Beck (1972)'e göre bu bilişsel çarpıtmalardan başlıcaları şunlardır; keyfi vardamalar (arbitrary inferences), seçici soyutlamalar (selective abstractions), aşırı genellemeler (overgeneralizations) ile büyümseme-küçümseme (maximizations-minimizations). Beck'e göre bilişsel çarpıtma, kişinin çeşitli uyaran durumlara ilişkin belirli olumsuz düşünme, algılama ve yorumlama biçimidir (Tegin, 1987, s. 116).

Depresyonu oluşumunda psikolojik, biyolojik ve sosyal etkenler rol oynayabilirler ve bunlar birbirleriyle etkileşerek duygulanım bozukluklarına yol açarlar (Cicchetti ve Toth, 1998, s. 107; Çelikkol, 1999, s. 137; Öztürk, 1997, s. 227).

Psiko-sosyal etkenlerin depresyonun oluşumunda önemli yeri vardır; ciddi ekonomik sorunlar, ailesel ve işle ilgili sorunlar, iş veya statü yitimi, sevgi nesnesinin yitimi, ciddi bedensel hastalıklar, onur kırıcı durumlar vb. bir çok psiko-sosyal olay depresyonu ortaya çıkması ve süregelenleşmesinde büyük rol oynamaktadır. Ancak bu yaşam olaylarının çoğu özgül değildir, yani herkeste bu tür bir bozukluğa yol açmaz. Ancak biyolojik veya ruhsal yatkınlık olduğunda bu etkenler bozukluğun başlamasında önemli rol oynarlar (Cicchetti ve Toth, 1998, s. 105; Öztürk, 1997, s. 231). Yatkınlıktan söz edildiğinde de bireyin kişilik özellikleri öne çıkmaktadır. Depresyona yatkın olan bireylerde belirgin bir kişilik özellikleri kümesi bulunduğu düşünülmekte ve bu bireyler; kimseyi incitmemeye, herkesi memnun etmeye çalışan, iyiliksever olmaya eğilimli, aşırı verici, “hayır” diyemeyen, öfkesini göstermekte güçlük çeken, aşırı derecede duyarlı ve bağımlı kişilerdir. Bu ve benzeri özellikler bireyin çevresi tarafından onaylanır, beğenilir. Ancak çeşitli zorlayıcı yaşam olaylarıyla karşılaştıkça bireyin bu boyuneğici özellikleri ona eziyet vermeye başlar ve kendini ezilmiş, yenilmiş, bir çok doyum ve uyum kaynaklarını yitirmiş hissetmeye ve böylece depresyon yaşamaya başlar (Öztürk, 1997, ss. 231,255).

Psikoanalitik kurama göre de, depresif kişiler ilk çocukluk dönemlerinde yaşadıkları narsistik yaralanmalar ve sonraki dönemlerde benzer yaralanmalar nedeniyle sürekli dış narsistik destekler ararlar ve bu destek arayışları yüzünden üstbenliğin gelişmesini de bozarak, affetmeyen, cezalandırıcı katı bir üstbenlik geliştirirler. Oral bağımlılığı olan bu

kişiler gereksinimlerini ancak boyuneğerek ya da kendilerini beğendirerek karşılama eğilimindedirler (Alper, 1997, ss. 30-31).

Bilişsel görüşün temsilcilerinden Young (1985) 2un sıraladığı 15 negatif şemadan biri olan “boyuneğme-bireysellik eksikliği” şeması, kişinin kendi gereksinimlerinin farkında olmaması ve başkalarının gereksinimlerini karşılamak üzere kendi gereksinimlerinden vazgeçmesi özelliğine işaret eder. Bu şemalar birey tarafından içselleştirildiğinde klinik depresyonun ortaya çıkmasında etkili olurlar (Sperry ve diğerleri, 1994, s. 109). Blackburn, bireylerin “herkes tarafından sevilmeliyim ve beğenilmeliyim”, “başkaları tarafından onaylanmalıyım” gibi fonksiyonel olmayan tutum ve inançlarının –ki bunlar, başkalarının isteklerine, hatta haklarını sömürenlere ‘hayır’ diyememek, onların beğeneceği işler yapmak; onaylanmamak, reddedilmek ve alay edilmekten korkmak gibi davranış düşüncelerle kendini gösterir- onları depresyona yatkın hale getirdiğini ve daha fazla depresyon yaşadıklarını belirtmektedir (Blackburn, 1996, ss. 135, 148-150).

Varoluşçu yaklaşımın temsilcilerinden M. Boss’a göre, depresif kişi; yaşam sorumluluklarını üstlenme anlamında kendisini varlığa ve yaşamın olanaklarına açmayan, dolayısıyla otantik, bağımsız ve özgür olamayan kimsedir. Bu yüzden de kendisini başkalarının arzu, istek ve beklentilerine göre ayarlamaya, onların sevgilerini korumalarını yitirmemeye uğraşmaktadır ve depresyonda görülen suçluluk ve kendini küçük görme eğilimlerine bu varoluşsal suçluluk duygusu kaynaklık etmektedir (Alper, 1997, ss. 41-42).

Yurt içi ve yurt dışında yapılmış bazı araştırmalar da, boyuneğici yapı özellikleriyle depresyon arasında bir ilişki olduğuna ilişkin ipuçları vermektedir (Akbağ, 2000, s. 214; Gilbert ve Allan, 1994, ss. 303-304; Özer, 1994, ss. 1,14,19; Rohde ve diğerleri, 1990, ss. 499-511; Şahin ve Durak, 1994, ss. 1,48,54). Bunlardan Gilbert ve Allan (1994), boyuneğici davranış ile nörotizm arasında pozitif yönde oldukça anlamlı ($r = .45$; $p < .001$) bir ilişki olduğu, Nörotizm Ölçeğinin de anksiyete ve depresyonla yüksek korelasyonlar gösteriyor olmasından yola çıkarak; boyuneğici davranış düzeyinin duygulanım bozukluklarını iyi bir şekilde tahmin edebileceğini söylemektedirler (Gilbert ve Allan, 1994, ss. 303-304).

Yukarıda yer alan bilgilerin ışığında boyuneğici davranış ile depresyon arasında olası bir ilişkiden söz edilebilir. Bu araştırmanın amacı boyuneğici davranış ile depresyon arasında bir ilişki olup olmadığının Psikolojik Danışma ve Rehberlik öğrencileri örnekleminde incelenmesidir. Ayrıca bazı sosyo-demografik değişkenlere göre öğrencilerin boyuneğici davranış ve depresyon düzeylerinde bir farklılaşma olup olmadığının anlaşılması da araştırmanın alt amaçlarını oluşturmaktadır.

Bu araştırma, ülkemizde boyuneğici davranış ile depresyon ilişkisini inceleyen bir araştırmanın olmaması açısından ve Psikolojik Danışma ve Rehberlik öğrencilerinin mesleki yaşamlarında bireylerin problemlerini çözmeye yönelik bir hizmet yapacakları düşünüldüğünde, kendi sorunlarını büyük ölçüde çözebilmiş, psikolojik sağlığı yerinde insanlar olmaları bekleneceğinden; onların psikolojik sağlıklarının ne durumda olduğunu ve bunla ilişkili olabilecek diğer bazı özelliklerinin bilinebilmesi ve daha sağlıklı bireyler olarak

yetişmelerini sağlayacak araştırma-geliştirme çalışmalarına zemin hazırlamak bakımından önem taşımaktadır.

YÖNTEM

Bu araştırma ilişkisel tarama modeli bir çalışmadır.

Örneklem

Marmara Üniversitesi, İstanbul niversitesi, ankara niversitesi ve Gazi niversitesi'nin Psikolojik Danışma ve Rehberlik bölümlerinin I., II., III. ve IV. sınıflarında öğrenim gören 303 kız ve 227 erkek olmak üzere toplam 530 ğrenci oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri; öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini belirlemek amacıyla araştırıcı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu"; depresyon düzeylerini belirlemek amacıyla, A. T. Beck ve arkadaşları (1961, 1978) tarafından geliştirilmiş ve Hisli (1989, ss. 3-13) tarafından güvenirlik ve geçerlik çalışması yapılarak uyarlanan "Beck Depresyon Envanteri"(BDE); ve boyuneğici davranış düzeylerini belirlemek amacıyla da, Gilbert, Allan ve Trent (1991) tarafından geliştirilmiş ve şahin ve şahin (1992) tarafından güvenirlik ve geçerlik çalışması yapılarak uyarlanan (Savaşır ve şahin, 1997, ss. 100-103) "Boyuneğici Davranışlar leği" (BED) ile toplanmıştır.

Verilerin zmlenmesi

Verilerin istatistiksel analizi; SPSS paket programında, bağımsız grup t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), non-parametrik Kruskal Wallis testi, ANOVA sonrası (post-hoc) Scheffe ve Tukey-B testleri ve Pearson arpım moment korelasyon katsayısı teknikleri kullanılarak yapılmış, istatistiksel anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiş ve .01 düzeyinde anlamlı olanlar ayrıca belirtilmiştir.

BULGULAR

Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin demografik özellikleri ile ilgili elde edilen bilgilere bakıldığında; 530 kişilik bu grubun % 57.2'si (303 kişi) kız ve % 42'si (227 kişi) erkeklerden oluşmakta; % 29.8'i (158 kişi) Ankara niversitesi'nde, % 20.2'si (107 kişi) İstanbul niversitesi'nde, % 24' (127 kişi) Marmara niversitesi'nde ve % 26'sı (138 kişi) Gazi niversitesi'nde öğrenim görmekte; % 24.2'si (128 kişi) I. sınıf, % 26'sı (138 kişi) II. sınıf, % 23' (12 kişi) III. sınıf ve % 26.8'i (142 kişi) de IV. sınıf öğrencisidir.

Grubun % 18.1'inin (96 kişi) anneleri öğrenim görmemiş, % 59.2'sinin (314 kişi) anneleri ilköğretim (ilkokul-ortaokul) düzeyinde öğrenim görmüş, % 12.1'inin (64 kişi) anneleri lise düzeyinde öğrenim görmüş ve % 10.6'sının (56 kişi) anneleri niversite öğrenimi görmüşlerdir. 2.8'inin (15 kişi) babaları öğrenim görmemiş, % 55.3'ünün (293 kişi) babaları ilköğretim düzeyinde öğrenim görmüş, % 20.4'ünün (108 kişi) babaları lise düzeyinde öğrenim görmüş ve % 21.5'inin (114 kişi) babaları niversite öğrenimi görmüşlerdir. Örneklem grubunun % 7.9'u (42 kişi) ekonomik düzeyi düşük ailelerden, % 66.2'si (351 kişi)

orta ekonomik düzeydeki ailelerden, % 24.7'si (131 kişi) ekonomik düzeyi iyi olan ailelerden ve % 1.1'i (6 kişi) de ekonomik düzeyi çok iyi olan ailelerden gelmektedir. Öğrencilerin % 67.9'u (360 kişi) ailesinden ayrı kalmakta ve % 32.1'i (170 kişi) de ailesiyle birlikte kalmaktadır.

Öğrencilerin depresyon puanları (BDE) ortalaması; $x = 10.83$ ve $ss = 7.58$ 'dir. Depresyonun kategorik düzeylerine göre bakıldığında; grubun % 70.4'ünün (BDE; 0-13 puan) depresyonunun olmadığı, % 24.2'sinin (BDE; 14-24 puan) hafif ve orta düzeyde depresyonu olduğu ve % 5.5'inin (BDE; 25 puan ve üstü) ciddi (majör) depresyon belirtileri gösterdiği saptanmıştır. Öğrencilerin boyuneğici davranış puanları (BEDÖ) ortalaması da; $x = 32.89$ ve $ss = 7.67$ olarak bulunmuştur.

Cinsiyete göre depresyon düzeyleri anlamlı bir farklılık göstermektedir; bu farklılık erkeklerin depresyon puanı ortalamalarının ($x = 12.19$), kızların ortalamalarından ($x = 9.81$) anlamlı düzeyde ($p < .001$) daha yüksek olduğu yönündedir. Cinsiyete göre boyuneğici davranış puanları da anlamlı bir farklılık göstermektedir; bu farklılık erkeklerin boyuneğici davranış puanı ortalamalarının ($x = 34.63$), kızların ortalamalarından ($x = 31.59$) anlamlı düzeyde ($p < .001$) daha yüksek olduğu yönündedir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri okula göre, depresyon düzeyleri anlamlı bir farklılık göstermektedir; bu farklılık Marmara Üniversitesi (PDR) öğrencilerinin depresyon puan ortalamasının ($x = 8.52$), araştırmaya dahil olan diğer üniversitelerin ortalamalarından (A.Ü., $x = 11.76$; İ.Ü., $x = 11.35$; G.Ü., $x = 11.49$) anlamlı düzeylerde ($p < .05$) daha düşük olduğu yönündedir. Öğrenim gördükleri okula göre boyuneğici davranış düzeylerinde anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Öğrencilerin buldukları sınıfa göre, depresyon düzeyleri anlamlı bir farklılık göstermektedir; bu farklılık I. sınıf öğrencilerinin depresyon puanı ortalamasının ($x = 12.44$), IV. sınıf öğrencilerinin ortalamasından ($x = 9.50$) anlamlı düzeyde ($p < .05$) daha yüksek olduğu yönündedir. Buldukları sınıfa göre boyuneğici davranış düzeyleri de anlamlı bir farklılık göstermekte; bu farklılık yine I. sınıf öğrencilerinin boyuneğici davranış puanı ortalamasının ($x = 34.58$), IV. sınıf öğrencilerinin ortalamasından ($x = 31.69$) anlamlı düzeyde ($p < .05$) yüksek olduğu yönündedir.

Örneklem grubunun annelerinin eğitim düzeyine göre, depresyon düzeyleri anlamlı bir farklılık göstermektedir; bu farklılık anneleri öğrenim görmemiş olanların depresyon puanı ortalamasının ($x = 12.65$), anneleri ilköğretim düzeyinde öğrenim görmüş olanlarla ($x = 10.39$) ve anneleri lise düzeyinde öğrenim görmüş olanların ortalamasından ($x = 9.27$) anlamlı düzeylerde ($p < .05$) daha yüksek olduğu yönündedir. Grubun annelerinin eğitim düzeyine göre, boyuneğici davranış düzeyleri de anlamlı bir farklılık göstermekte; ve bu farklılık anneleri öğrenim görmemiş olanların boyuneğici davranış puan ortalamasının ($x = 35.20$), anneleri ilköğretim düzeyinde öğrenim görmüş olanların ($x = 32.76$) ve anneleri lise düzeyinde öğrenim görmüş olanların ortalamasından ($x = 30.09$); anneleri ilköğretim düzeyinde öğrenim görmüş olanların ortalaması da, anneleri lise düzeyinde öğrenim görmüş olanların ortalamasından anlamlı düzeylerde ($p < .05$) yüksek olduğu yönündedir.

Örneklem grubunun babalarının eğitim düzeyine göre, depresyon düzeyleri ve boyuneğici davranış düzeyleri anlamlı olacak biçimde farklılaşmamaktadır.

Ailenin algılanan ekonomik düzeyine göre, depresyon düzeyleri anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu farklılık, ekonomik düzeyi düşük aileden gelen öğrencilerin depresyon puanı ortalamasının ($x = 14.48$), ekonomik düzeyi orta ($x = 10.94$) ve iyi olan ($x = 9.46$) ailelerden gelenlerin ortalamasından $p < .01$ düzeyinde; ve ekonomik düzeyi orta olan aileden gelenlerin ortalamasının da, ekonomik düzeyi iyi aileden gelenlerin ortalamasından $p < .05$ düzeyinde anlamlı olarak yüksek olduğu yönündedir. Ailenin algılanan ekonomik düzeyine göre, boyuneğici davranış düzeyleri de anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu farklılık ekonomik düzeyi düşük aileden gelen öğrencilerin boyuneğici davranış puanı ortalamasının ($x = 36.67$); ekonomik düzeyi orta ($x = 33.01$) ve çok iyi olan ($x = 28.00$) aileden gelenlerin ortalamasından $p < .05$ düzeyinde ve ekonomik düzeyi iyi olan aileden gelenlerin ortalamasından da ($x = 31.59$) $p < .01$ düzeyinde anlamlı olarak daha yüksek olduğu yönündedir.

Öğrencilerin kaldıkları yere göre, depresyon düzeyleri anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu farklılık ailesinden ayrı kalanların depresyon puanı ortalamasının ($x = 11.59$), ailesiyle birlikte kalanların ortalamasından ($x = 9.22$) anlamlı düzeyde ($p < .01$) yüksek olduğu yönündedir. Öğrencilerin kaldıkları yere göre boyuneğici davranış düzeyleri anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Tablo 1’de de görüldüğü gibi, örneklem grubunun boyuneğici davranış düzeyleri ile depresyon düzeyleri arasında pozitif yönde ve anlamlı ($p < .01$; $r = .58$) bir ilişki olduğu saptanmıştır. Boyuneğici davranış düzeyi yükseldikçe, depresyon düzeyi de yükselmektedir.

Tablo 1. Depresyon Düzeyleri ile Boyuneğici Davranış Düzeyleri Arasındaki İlişkiyi Belirlemek İçin Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Katsayısı Sonuçları

Değişken	n	sd	r
Depresyon Puanları (BDE)	530	528	.579**
Boyuneğici Davranış Puanları (BEDÖ)			

* $p < .05$

** $p < .01$

Tablo 2’den de anlaşılacağı gibi, depresyon kategorik düzeylerine göre, boyuneğici davranış düzeyi anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu farklılık, depresyonu olmayan grubun, boyuneğici davranış puanı ortalamasının, hafif ve orta düzeyde depresyonu olan grubun ortalamasından ve ciddi (majör) depresyonu olan grubun ortalamasından; ve ayrıca,

hafif ve orta düzeyde depresyonu olan grubun boyuneğici davranış puanı ortalamasının da , ciddi (majör) depresyonu olan grubun ortalamasından anlamlı düzeylerde ($p<.001$) düşük olduğu yönündedir. Yani, depresyon kategorik düzeyi yükseldikçe, boyuneğici davranış düzeyi de oldukça anlamlı biçimde yükselmektedir.

Tablo 2. Depresyon Düzeyi (Kategorik) Değişkenine Göre Boyuneğici Davranış Puanları İçin Yapılan Bağımsız Grup T Testi ve Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Depresyon Düzeyleri	Depresyon Yok	Hafif ve Orta Düzey Depr.	Ciddi (Majör) Depresyon
Depresyon Yok	$x = 30.5121$	$p<0.001$	$p<0.001$
Hafif ve Orta Düzey		$x = 37.1953$	$p<0.001$
Ciddi (Majör) Depr.			$x = 44.5517$

Tablo 3'e bakıldığında da görülmektedir ki, boyuneğici davranış kategorik düzeylerine göre, depresyon düzeyleri anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu farklılık, boyuneğici davranış puanları bakımından alt çeyrekte bulunan öğrencilerin depresyon puanı ortalamasının, üst çeyrekte bulunanların depresyon puanı ortalamasından anlamlı düzeyde ($p<.001$) düşük olduğu yönündedir.

Tablo 3. Boyuneğici Davranış (Kategorik) Düzeylerine (Alt Çeyrek-Üst Çeyrek) Göre Depresyon Puanları İçin Yapılan Bağımsız Grup T Testi Sonuçları

Boyuneğici davranış	n	x	ss	T Testi	
				Sd	t
Alt Çeyrek	133	6.3609	4,4285	201,010	-12,484***
Üst Çeyrek	133	16.5789	8,3359		

* $p < .05$

** $p < .01$

*** $p < .001$

TARTIŞMA

Bu araştırmanın amacı, boyuneğici davranış ile depresyon arasındaki ilişkinin incelenmesi ve bununla birlikte Psikolojik Danışma ve Rehberlik öğrencileri örnekleminin bazı sosyo-demografik özelliklerine göre, boyuneğici davranış ve depresyon düzeylerinin farklılık gösterip göstermediğinin anlaşılmasıdır.

Örnekleme grubunun depresyon puanı ortalaması; $x = 10.83$ ve $ss = 7.58$ 'dir. Bu sonuç benzer araştırmalarda elde edilen ortalama değerlerle karşılaştırıldığında; Aydın (1990, ss. 27-36)'ın çalışmasında $x = 11.59$, Hisli (1989, ss. 3-13)'nin çalışmasında $x = 9.58$, Tegin

(1990, ss. 51-63)'in çalışmasında $x = 12.06$, Uzunöz (1990, ss. 30-41)'ün çalışmasında $x = 12.50$, Aytar ve Erkman (1985, ss. 75-79)'ın çalışmasında $x = 9.10$ ve Sarı (1991, ss. 36-45)'nin çalışmasında $x = 9.95$ olarak bulunmuş ve bizim araştırmamızda elde edilen ortalamaya yakın sonuçlar olduğu görülmektedir. Ancak bazı yabancı üniversite öğrencilerinin depresyon puan ortalamaları ile karşılaştırıldığında; Tanaka (1986)'nın Hawai'li öğrencilerde $x = 7.90$ ve Hammen (1981)'in Amerikalı öğrencilerde $x = 4.23$ olarak bulunması (Hisli, 1989, ss. 3-13), Türk üniversite öğrencilerinin daha yüksek depresyon ortalamalarına sahip olduğunu gösterir. Depresyonun kategorik düzeylerine göre bakıldığında da; örneklem grubunun % 70.4'ünün depresyonunun olmadığı, % 24.2'sinin hafif ve orta düzeyde depresyonu olduğu ve % 5.5'inin ciddi (majör) depresyon belirtileri gösterdiği saptanmıştır. Bu sonuç ülkemizdeki araştırmalarla (Aydın, 1989, ss. 10-11; Aytar ve Erkman, 1985, ss. 75-79) da benzerlik göstermektedir. Grubun depresyon ortalaması ($x = 10.83$) Beck'in de önerdiği depresyonun olmadığı puan aralığındadır, ancak Beck (1967)'in 13-14 toplam puanlarının da klinik anlamlılığı olduğunu kabul ettiği (Tegin, 1990, s. 55) göz önünde tutulduğunda; öğrencilerin yaklaşık üçte birinin (% 29.7) klinik anlamda (psikolojik destek veya tedavi görmesi gereken) depresyonu olduğu görülmektedir.

Örneklem grubunun boyuneğici davranış puanı ortalaması; $x = 32.89$ ve $ss = 7.67$ 'dir. Boyuneğici Davranışlar Ölçeğinden alınabilecek puanlar 16 ile 80 arasında değişir ve yüksek puanlar daha fazla boyuneğici davranış özelliği gösterildiğine işaret etmektedir (Savaşır ve Şahin, 1997, ss. 100-103). Ülkemizde boyuneğici davranış düzeyinin belirlenmesi ile ilgili bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Yurt dışında bir çalışmada Gilbert ve Allan (1994, ss. 295-306) deneklerin boyuneğici davranış puanı ortalamasını $x = 19.20$ ($ss = 6.0$) olarak saptamıştır. Bu bulguya bakarak Türk örnekleminin daha yüksek boyuneğici davranış puanı ortalamasına sahip olduğu söylenebilir, ancak bu konuda kesin yargılara varabilmek için boyuneğici davranışla ilgili yapılacak daha çok sayıdaki araştırma sonuçları dikkate alınmalıdır.

Erkeklerin depresyon düzeyleri, kızlardan anlamlı derecede ($p < .001$) daha yüksek bulunmuştur. Oysa genel literatüre bakıldığında, kızların depresyon düzeyinin erkeklerden daha yüksek olduğu (Alper, 1997, s. 20; Aydın, 1989, s. 12; Cicchetti ve Toth, 1998, s. 107; Çelikkol, 1999, s. 136; Öztürk, 1997, s. 226) belirtilmektedir. Ancak bazı araştırmalarda kızlarla erkekler arasında depresyon bakımından anlamlı bir fark olmadığı (Hisli, 1989, s. 6; Sarı, 1991, ss. 36-45; Tegin, 1990, ss. 56,58) bulunmuş, bununla beraber Aydın (1990, s. 33), çalışmasında erkeklerin depresyon düzeylerinin kızlardan daha yüksek olduğunu bulmuştur. Erkeklerin boyuneğici davranış düzeyleri kızlardan anlamlı derecede ($p < .001$) daha yüksek bulunmuştur. Milgram (1974); Shanaq ve Yahya (1977)'ya göre kadınlarla erkekler arasında boyuneğici davranış bakımından fark yoktur. Bunun yanında Kilham ve Mann (1974) kadınların daha fazla boyuneğici davranış gösterdiklerini bulmuşlardır (Bilgin, 1988, s. 49).

Marmara Üniversitesi (PDR) öğrencilerinin depresyon düzeylerinin, İstanbul, Ankara ve Gazi Üniversitesi (PDR) öğrencilerinden anlamlı olarak ($p < .05$) daha düşük olduğu bulunmuştur. Bu sonuç M.Ü. PDR bölümündeki eğitimsel uygulama ve yaklaşımların diğer üniversitelerde olduğundan olumlu yönde daha farklı olduğunu düşündürülebilir. Bu farklılıkların neler olabileceği incelenmelidir.

I. sınıf öğrencilerinin depresyon düzeyleri, IV. sınıf öğrencilerinden anlamlı olarak ($p<.05$) daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuca göre, öğrencilerin IV. sınıfa geldiklerinde, I. sınıfa göre, uyum bakımından geliştikleri düşünülebilir. Güler (1996, ss. 109-119) ve Aktaş (1997, s. 107-110)'ın araştırma sonuçları da bu yargıyı desteklemektedir. Ayrıca PDR programının, öğrencilerin kendilerini ve psikolojik sorunlarını tanıma ve çözebilmelerine yardımcı olacak nitelikler taşıdığı söylenebilir. I. sınıf öğrencilerinin boyuneğici davranış düzeyleri, IV. sınıf öğrencilerinden anlamlı olarak ($p<.05$) daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuç, I. sınıf öğrencilerinin ortama ve eğitim sistemine belli oranda yabancılaşma ve acemilikler yaşamaları, dolayısıyla kendilerini daha zayıf ve alt statüde algılıyor olmalarından kaynaklanabilir. Ayrıca PDR programı da öğrencilerin süreç içinde, kendilerini, duygu ve düşüncelerini rahat ifade edebilme, haklarını savunabilme vb. konularda gelişmelerine katkı sağlıyor olabilir.

Annelerinin eğitim düzeyi düşük olan öğrencilerin depresyon düzeyleri ve boyuneğici davranış düzeyleri, annelerinin eğitim düzeyi daha yüksek olanlara göre anlamlı düzeylerde ($p<.05$) daha yüksek bulunmuştur. Buradaki etkilerin doğrudan veya dolaylı olarak ne şekilde olduğu hakkında yargılara varabilmek için, annenin eğitim düzeyinin anne-çocuk ilişkisine veya aile dinamiğine ne şekilde yansıdığını ve depresyonu ve boyuneğici davranış özelliklerini oluşturabilecek ne gibi unsurlar bulunduğunu belirleyecek daha spesifik araştırmalara gereksinim vardır. Örneklem grubunun babalarının eğitim düzeyine göre, depresyon ve boyuneğici davranış düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu sonuçlar; annenin, bireyin duygusal ve davranışsal özelliklerinin gelişiminde babaya göre daha önemli ve etkili bir rolü olduğunu düşünmemize yol açmaktadır.

Ekonomik düzeyi düşük aileden gelen öğrencilerin depresyon ve boyuneğici davranış düzeyleri, daha yüksek ekonomik düzeydeki aileden gelen öğrencilere anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuçlara göre; düşük ekonomik düzeyde olanların daha yüksek ekonomik düzeydekilere göre, gelecek konusunda daha çok kaygılı, daha karamsar, ümitsiz ve yaşamsal konularda daha fazla güçlükler yaşıyor olabilecekleri, böylece duygu durumlarının da olumsuz yönde etkilendiği düşünülebilir. Ayrıca kişilerin düşük ekonomik düzeyde olmaları, kendilerini aynı zamanda düşük sosyal statüde algılamalarına ve böylece daha fazla boyuneğici davranış özellikleri gösterebilecekleri düşünülebilir. Akbağ (2000, s. 154)'ın çalışmasında da bu yargıyı destekleyici yönde sonuçlar elde edilmiştir.

Ailesinden ayrı kalan öğrencilerin depresyon düzeyleri, ailesiyle birlikte kalanlardan anlamlı olarak ($p<.01$) daha yüksek bulunmuştur. Ailesinden ayrı kalan öğrencilerin, birlikte kalanlara göre daha fazla ekonomik, sağlık, beslenme, temizlik, ısınma vb. sorunlar, farklı ortama uyum güçlükleri, yabancılaşma, yalnızlık, güvensizlik yaşayabilecekleri, böylece duygu durumlarının da olumsuz yönde etkilendiği düşünülmektedir. Öğrencilerin ailesinden ayrı ya da birlikte kalmalarına göre, boyuneğici davranış düzeyleri anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Örneklem grubunun boyuneğici davranış düzeyleri ile depresyon düzeyleri arasında pozitif yönde ve anlamlı ($p<.01$; $r = .58$) bir ilişki olduğu saptanmıştır. Yani boyuneğici davranış düzeyi yükseldikçe, depresyon düzeyi de yükselmektedir. Elde edilen bu sonuç;

literatürde bu konu ile ilgili yer alan bazı yayın ve araştırmalarla da tutarlı görülmektedir. Bu görüşler, farklı kuramsal orijinlerden (bilişsel-davranışçı, psikoanalitik, varoluşçu vs.) de geliyor olsalar, genel olarak boyuneğici davranış özelliklerinin veya boyuneğici yapının, bireyi depresyona yatkınlaştırıcı bir rol oynadığını, depresyonun ortaya çıkmasını ve düzeyinin artmasını kolaylaştırdığını öngörmektedirler (Öztürk, 1997, ss. 231,255; Sperry ve diğerleri, 1994, s. 109; Alper, 1997, 30-31, 41-42; Blackburn, 1996, ss. 135, 148-150). Yapılan bazı araştırma bulguları da bu görüşleri doğrudan veya dolaylı olarak destekleyici sonuçlar vermektedir (Gilbert ve Allan, 1994, ss. 303-304; Şahin ve Durak, 1994, ss. 1,48,54; Özer, 1994, ss. 1,19; Akbağ, 2000, s. 214; Rohde ve diğerleri, 1990, ss. 499-511).

Araştırmamızda, boyuneğici davranış ile depresyon arasında aynı yönde birlikte değişimin olduğu bulgulanmıştır. Bu bulgu, tek başına; ikisi arasındaki bir nedensellik ilişkisini açıklayamaz. Yalnızca bu ilişkiyi varlığını ortaya koyan (betimleyici) sonuçtur. Ancak, bireyde depresyonun değişebilirliği (unstable), buna karşılık boyuneğici davranışın daha sabit (stable), ve hatta bir kişilik alt boyutu (Cattell, 1989, s. 68) olduğu kabul edildiğinde; boyuneğici davranış özelliğinin, depresyonun oluşumundan daha önce var olacağı, yani neden-sonuç ilişkisinde boyuneğici davranışın daha önce yer alması gerektiği düşünülmektedir.

Depresyonun kategorik düzeylerine göre, boyuneğici davranış düzeyi anlamlı ($p<.001$) farklılık göstermektedir. Depresyon kategorik düzeyi yükseldikçe, boyuneğici davranış düzeyi de oldukça anlamlı biçimde yükselmektedir. Aynı zamanda boyuneğici davranış düzeyi kategorilerine (alt çeyrek-üst çeyrek) göre de, depresyon düzeyi aynı yönde anlamlı ($p<.001$) farklılık göstermektedir.

Bu sonuçlara göre; boyuneğici davranış ile depresyon arasında anlamlı ve sağlam bir ilişki vardır. Boyuneğici davranış ölçeğinin (BEDÖ), depresyonu yordayıcı bir ölçek olduğu ve farklı düzeylerde depresyonu olan grupları başarılı olarak ayırt edebileceği söylenebilir. Gilbert ve Allan (1994, s. 304) araştırmalarında, boyuneğici davranış ile nörotizm arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptamışlar ve Nörotizm ölçeğinin, anksiyete ve depresyonla yüksek korelasyonlar göstermesinden yola çıkarak, Boyuneğici Davranış Ölçeğinin (Submissive Acts Scale) afektif (duygulanım) bozuklukları da iyi bir şekilde tahmin edebileceğini öne sürmüşlerdir. Bizim bulgumuz da bu öngörüyü doğrulamaktadır. Şahin ve Şahin (1992) Boyuneğici Davranışlar Ölçeği (BEDÖ)'nin uyarlanması çalışmasında, bu ölçeğin, Beck Depresyon Envanteri (BDE) ile korelasyonunu $r = .32$ olarak bulmuşlar ve depresyonu yüksek ve düşük grupları çok iyi bir şekilde ayırt edebildiğini görmüşlerdir (Şahin ve Durak, 1994, s. 48). Türk üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada da, Boyuneğici Davranışlar Ölçeği (BEDÖ)'nin, Kısa Semptom Envanteri'nin tüm alt ölçekleri (obsesif-kompulsif, paranoid düşünceler, fobik anksiyete, psikotizm, somatizasyon, kişilerarası alınganlık, depresyon, anksiyete) ile doğrusal ve $p<.001$ düzeyinde anlamlı ilişkili olduğu bulunmuştur (Şahin ve Durak, 1994, ss. 44-56). Bu sonuçlar da bizim araştırmamızda elde ettiğimiz bulgularla tutarlılık göstermektedir.

ÖNERİLER

Araştırmanın bulgularına dayanarak birtakım öneriler getirilebilir. Öğrencilerin yaklaşık üçte birinin klinik anlamda depresyonu olduğu görülmektedir. Bu durumda öğrencilerin psikolojik sağlıkları ile ilgili psikolojik danışma ve tedavi hizmetlerine daha fazla önem verilmesi, ruh sağlığı ile ilgili periyodik tarama çalışmalarına ve gerektiğinde psikolojik destek almalarına yönlendirici yaklaşımlara gereksinim vardır. Öğrencilerin öğrenim yaşamlarının başlangıcında karşılaşılabilecekleri sorunları saptama ve en aza indirmek, yabancılık yaşamalarını ve bocalamalarını önlemek ve buldukları ortamda kendilerini güvende hissetmelerini sağlamak amaçlı olarak, okulların bölüm ya da anabilim dalları düzeyinde etkin rehberlik sistemi oluşturularak uyumlarını kolaylaştırıcı destekler sağlanmalıdır. Öğrencilerin, ilgi, dikkat, motivasyon, başarı vb. konularda değerlendirilmesinde, depresyon için risk oluşturan sosyo-ekonomik düzey ve diğer birtakım demografik özelliklerinin de birlikte dikkate alınması, bu özelliklerinin önceden bilinmesini sağlayacak eğitimci-öğrenci ilişki tarzlarını ve öğrenci merkezli yaklaşımları içerecek eğitimsel düzenlemelere gereksinim vardır.

Psikoloji literatüründe depresyonla ilgili çok sayıda bilgiye sahip olduğu görülmekle birlikte, depresyonla ilişkisini saptadığımız boyuneğici davranış konusunda henüz yeterli bilgiye sahip olmadığımız düşünülmekte, böylece boyuneğici davranışın determinantlarını ortaya koyabilecek bir çok araştırmaya gereksinim olduğu görülmektedir. Örneğin, literatürde, boyuneğici davranışın oluşmasında, birçok araştırmacı (Adams, 1995, s. 129; Cüceloğlu, 1997, s. 536; Çaplı, 1993, s. 106; Gander ve Gardiner, 1998, s. 276; Pratto ve diğerleri, 1994, s. 744), otoriter, sıkı disiplinli ve sıkı denetimli, baskıcı, aşırı kısıtlayıcı anne-baba (aile) tutumlarını sorumlu görmektedir. Buradan yola çıkarak, boyuneğici davranış ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkiyi kapsamlı bir biçimde inceleyen araştırmalar yapılmalıdır. Boyuneğici davranışın, atılganlık güçlükleri gösterme ile ilişkisi (Gilbert ve Allan, 1994, s. 300) göz önünde tutulduğunda, öğrencilere atılgan davranışlar kazandıracak eğitimsel ve uygulamalı çalışma projeleri geliştirilmeli, boyuneğici yapıyı pekiştirici eğitimsel tutumlardan vazgeçilmelidir. Boyuneğici davranış özelliklerinin azaltılmasında, atılganlık eğitimi/terapisinin etkililiğini inceleyen deneysel motifli araştırmalar yapılmalıdır. Boyuneğici davranışlar ölçeği (BEDÖ)'nin depresyonu yordayıcı ve düzeylerini ayırt etme özelliğinden alanda yararlanılabilir ve bu ölçek bir klinik alt test olarak kullanılabilir. Ayrıca eğitim psikolojisi, danışma psikolojisi ve klinik psikoloji alanlarında ve araştırmalarda etkili bir araç olabilir.

Depresyonun tedavisinde; bireylerin saptanan boyuneğici yapı ve davranış özelliklerini değiştirebilmelerini sağlayacak, bilişsel-davranışçı yönelimli terapötik çalışmalara (örn. atılganlık terapisi gibi) yer verilerek, psikoterapilerin etkililiği artırılabilir. Ayrıca bu konu ile ilgili olarak, klinik depresyonlu kişilerle yapılacak deneysel araştırmalara gereksinim vardır.

KAYNAKLAR

- Adams, James F. **Ergenliği Anlamak**. Çeviren: Bekir Onur. Ankara: İmge Kitabevi, 1995.
- Akbağ, Müge. “Stresle Başa çıkma Tarzlarının Üniversite Öğrencilerinde Olumsuz Otomatik Düşünceler, Transaksiyonel Analiz Ego Durumları ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”. **Yayınlanmamış Doktora Tezi**. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2000.
- Aktaş, Yaşare. “ Üniversite Öğrencilerinin Uyum Düzeylerinin İncelenmesi: Uzunlamasına Bir Çalışma ”. **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, sayı: 13. Ankara: 1997, ss. 107-110.
- Alper, Yusuf. **Depresyon Psikoterapisi**. İstanbul: Era Yayıncılık, 1997.
- Aronson, Elliot, Timothy D. Wilson and Robin M. Akert. **Social Psychology**. Second Edition. USA: Longman, 1997.
- Aydın, Betül. “ Üniversite Öğrencilerinin Bir Kesiminde Çalışma Alışkanlıkları ve Tutumları ile Depresyon Seviyelerinin İncelenmesi ”. **M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Dergisi**, sayı: 1. İstanbul: 1989, ss. 8-15.
- Aydın, Betül. “ Üniversite Öğrencilerinde Depresyon, Bilişsel Çarpıtmalar ve Akademik Başarı ”. **M.Ü. Atatürk Eğitim Fak., Eğitim Bilimleri Dergisi**, Sayı: 2. İstanbul: 1990, ss. 27-36.
- Aydın, Orhan ve Gül Aydın. “ Açıklama Biçimi Modelinin Normal ve Depresif Deneklerle Sınanması ”. **Psikoloji Dergisi**, cilt: 7, sayı: 23. Ankara: Psikologlar Derneği Yayını, 1989, ss. 48-57.
- Aytar, G. ve F. Erkman. “ Bir Grup Üniversite Öğrencisinde Yaşam Olayları, Depresyon ve Kaygı Araştırması ”. **XXI. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi**. Adana: Çukurova Üniversitesi Yayını, 1985, ss. 75-79.
- Bilgin, Nuri. **Sosyal Psikolojiye Giriş**. İzmir: Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayınları, No.: 48, 1988.
- Blackburn, Ivy M. **Depresyon ve Başa çıkma Yolları**. İkinci basım. Çeviren: Nesrin H. Şahin ve R. N. Rugancı. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1996.
- Cattell, Heather Birkett. **The 16 PF: Personality in Depth**. Illinois: Institute for Personality and Ability Testing, Inc, 1989.
- Cicchetti, Dante ve Sheree L. Toth. “Çocuk ve Gençlerde Depresyonun Gelişimi”. Çeviren: Sibel K. Berument. **Türk Psikoloji Bülteni**, cilt: 4, sayı: 10. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayını, Ekim 1998, ss. 105-112.
- Cüceloğlu, Doğan. **İnsan ve Davranışı, Psikolojinin Temel Kavramları**. Yedinci Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1997.
- Çağlar, Adil. “ Marmara Üniversitesi Öğrencilerine Uygulanan Bir Anketin Değerlendirilmesi ”. **M.Ü. Atatürk Eğitim Fak. Eğitim Bilimleri Dergisi**, 2. İstanbul: 1990, ss. 45-66.
- Çaplı, Orhan. **Çocukların, Gençlerin Eğitimi**. Beşinci basım. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1993.

- Çelikkol, Ahmet. **Ruh Hastalıklarından Korunma: Çağdaş Bir Uygulama Biçimi Olarak Koruyucu Psikiyatri**. İstanbul: 1999.
- Doty, Richard M., Bill E. Peterson and David G. Winter. "Threat and Authoritarianism in The United States, 1978 - 1987". **Journal of Personality and Social Psychology**, vol. 61, No. 4. APA: 1991, ss. 629-640.
- Gander, Mary J. ve Harry W. Gardiner. **Çocuk ve Ergen Gelişimi**. Üçüncü basım. Çeviren: Ali Dönmez, Nermin Çelen ve Bekir Onur. Ankara: İmge Kitabevi, 1998.
- Geçtan, Engin. **Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar**. Onüçüncü basım. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1997.
- Gilbert, Paul and Steven Allan. "Assertiveness, Submissive Behavior and Social Comparison". **British Journal of Clinical Psychology**, 33. Great Britain: The British Psychological Society, 1994, ss. 295-306.
- Gordon, Michael S. ve Bruce J. Tonge. "Çocukluk ve Ergenlik Çağında Depresyonun Tanısı ve Tedavisi". **Modern Medicine**, cilt: 9, sayı: 7. İstanbul: Turgut Yayıncılık, Temmuz 2001, ss. 22-26.
- Güler, Müzeyyen. "Üniversite Gençliğinin Kişilik Özellikleri ve Uyum Sorunları". **M.Ü. Atatürk Eğitim Fak. Eğitim Bilimleri Dergisi**, sayı: 8. İstanbul: 1996, ss. 109-119.
- Harré, Rom and Roger Lamb. **The Encyclopedic Dictionary of Psychology**. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, 1983.
- Hisli, Nesrin. "Beck Depresyon Envanteri'nin Üniversite Öğrencileri İçin Geçerliliği, Güvenirliği". **Psikoloji Dergisi**, cilt: 7, sayı: 23. Ankara: Psikologlar Derneği Yayını, Kasım 1989, ss. 3-13.
- Kamptner, Laura N. "Identity Development in Late Adolescence". **Journal of Youth Adolescence**, 17, 6. 1988, ss. 493-514.
- Karasar, Niyazi. **Araştırmalarda Rapor Hazırlama**. Dokuzuncu basım. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 1998.
- Kepeçoğlu, Muharrem. **Psikolojik Danışma ve Rehberlik**. Geliştirilmiş onbirinci Baskı. İstanbul: 1997.
- Kocacık, Faruk. "Gençlik ve Sorunları". **C.Ü. Fen-Ed. Fak. Sosyal Bilimler Dergisi**, 10-11. Sivas: Ekim 1988, ss. 19-34.
- Kulaksızoğlu, Adnan. "Üniversite Öğrencilerinin Öğrenci Kişilik Hizmetlerine İlişkin Sorunları ve Öneriler". **Yüksek Öğretimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Toplantısı**. Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fak. Yayını, 1989, ss. 9-10.
- Myers, David G. **Social Psychology**. Second edition. USA: Mc Graw-Hill Book Company, 1987.
- Nolen, Susan, Martin E. P. Seligman and Joan S. Girus. "Learned Helplessness in Children: A Longitudinal Study of Depression, Achievement and Explanatory Style". **Journal of Personality and Social Psychology**, vol. 51, No.: 2. APA: 1986, ss. 435-442.
- Özer, A. Kadir. "Öfke, Kaygı ve Depresyon Eğilimlerinin Bilişsel Altyapısıyla İlgili Bir Çalışma". **Psikoloji Dergisi**, cilt: 9, sayı: 31. Ankara: Psikologlar Derneği Yayını, Haziran 1994, ss. 12-25.
- Özgülven, Ethem. "Yurtlarda Kalan Üniversite Öğrencilerinin Sağlık ve Psikolojik Sorunları". **V. Ulusal Psikoloji Kongresi, Psikoloji-Seminer Dergisi Özel Sayısı**, sayı: 8. İzmir: Ege Üniversitesi Ed. Fak. Yayını, 1990, ss. 47-56.

- Özgüven, Ethem. “Üniversite Öğrencilerinin Sorunları ve Başetme Yolları”. **H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi**, sayı: 7. Ankara: 1992, ss. 5-13.
- Öztürk, M. Orhan. **Ruh Sağlığı ve Bozuklukları**. Yedinci basım. Ankara: Hekimler Yayın Birliği, 1997.
- Pervin, Lawrence A. **The Science of Personality**. USA: John Wiley and Sons Inc., 1996.
- Pratto, Felicia, Jim Sidanius, Lisa M. Stallworth and Bertham F. Malle. “ Social Dominance Orientation : A Personality Variable Predicting Social and Political Attitudes ”. **Journal of Personality and Social Psychology**, vol.67, No.: 4. APA: 1994, ss. 741-763.
- Rohde, Paul, Mark Tilson, Peter M. Lewinson and John R. Seeley. “ Dimensionality of Coping and Its Relation to Depression ”. **Journal of Personality and Social Psychology**, vol. 58, No.: 3. APA: 1990, ss. 449-511.
- Samuel, William. **Personality – Searching for The Sources of Human Behavior**. Tokyo: Mc Graw-Hill Book Company, 1981.
- Sarı, Nilgün. “ Psikolojik Danışma ve Rehberlik Öğrencilerinin Problem Alanları ve Depresyon Seviyelerinin İncelenmesi ”. **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. İstanbul: M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1991.
- Savaşır, Işık ve Nesrin H. Şahin. **Bilişsel – Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler**. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları, No.: 9, 1997.
- Savran, Canan. “ Psikolojik Danışmanlık Bölümü Öğrencilerinin Kişilik Özellikleri”. **M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Dergisi**, sayı: 7. İstanbul: 1995, ss. 251-268.
- Sperry, Len, Jon E. Gudeman, Barry Blackwell and Larry R. Faulkner. **Psikiyatrik Olgu Formülasyonları**. Çeviren: Levent Küey. Ankara: Hekimler Yayın Birliği, 1994.
- Şahin, Nesrin H. ve Ayşegül Durak. “ Kısa Semptom Envanteri (Brief Symptom Inventory – BSI): Türk Gençleri İçin Uyarlanması ”. **Türk Psikoloji Dergisi**, cilt: 9, sayı: 31. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayını, Haziran 1994, ss. 44-56.
- Tegin, Buket. “ Depresyonda Bilişsel Süreçler : Beck Modeline Göre Bir İnceleme”. **Psikoloji Dergisi**, cilt: 6, sayı: 21. Ankara: Psikologlar Derneği Yayını, Eylül 1987, ss. 116-123.
- Tegin, Buket. “Üniversite Öğrencilerinde Depresif Belirtilerle Atılganlık Düzeyi Arasındaki İlişki”. **H.Ü. Edebiyat Fakültesi Dergisi**, sayı: 1-2. Ankara: Kasım 1990, ss. 51-63.
- Uzunöz, Ali. “Depresif ve Depresif Olmayan Kişilerin Çözümlü ve Çözumsuz Problemleri Çözme Çabalarının İncelenmesi ”. **Psikoloji Dergisi**, cilt: 7, sayı: 24. Ankara: Psikologlar Derneği Yayını, Ocak 1990, ss. 30-41.
- Walters, Richard H., J. Allen Cheyne and Robin K. Banks. **Punishment**. First Edition. London: Penguin Books Inc., 1972.
- Yeşilyaprak, Binnur. “Üniversite Gençlerinin Psikolojik Sorunları”. **Psikoloji Dergisi**, cilt: 5, sayı: 20. Ankara: Psikologlar Derneği Yayını, 1986, ss. 80-83.
- Ziyalar, Adnan. “Gençlik Çağında Ruhsal Hastalıklar”. **Aile ve Çocuk Dergisi, Gençlik Yılı Konferansları**. İstanbul: Akbank Yayınları, 1985, ss. 44-49.